

Academie

Leren, ontwikkelen en uitwisselen

Trainingen voor
vrijwilligers

2025

In deze brochure

Welkom bij de VPTZ Academie		3
Deelnemen aan een training?		4
De mensen van de VPTZ Academie / Uw trainers		5
De trainingslocaties		6
<i>Module V00</i>	Introductietraining voor vrijwilligers - landelijk	9
<i>Module V01</i>	Afstemming op de ander	10
<i>Module V02</i>	Balans in verlies	11
<i>Module V03</i>	Dicht bij jezelf, dicht bij de ander	12
<i>Module V04</i>	Waarden en normen en de invloed ervan op u en de ander	13
<i>Module V05</i>	Veiligheid, hygiëne en ziektebeelden	14
<i>Module V06</i>	Zorgvuldig signaleren, werken met aandacht	15
<i>Module V07</i>	Reflectie	16
<i>Module V08</i>	Zin in je leven	17
<i>Module V09</i>	Voice Dialogue: ik en mijn ikken	18
<i>Module V10</i>	Voice Dialogue: de ikken achter in de bus (vervolg op V09)	19
<i>Module V11</i>	Voice Dialogue: verlies (vervolg op V09)	20
<i>Module V12</i>	Reageren op lastig gedrag	21
<i>Module V13</i>	Omgaan met dementie	22
<i>Module V14</i>	Dilemma's voor thuisvrijwilligers - HERZIEN	23
<i>Module V15</i>	Kookvrijwilligers	24
<i>Module V16</i>	Complementaire zorg	25
<i>Module V17</i>	Verdiepingstraining ervaren vrijwilliger	26
<i>Module V18</i>	De naasten in beeld - HERZIEN	27
Incompanytrainingen		28
Module A	Werken vanuit de bedoeling	29
Module B	Samenwerken in het hospice - HERZIEN	30
Module C	Feedback geven vanuit de bedoeling	31
Toolkit	'Verder met de bedoeling'	32
Algemene voorwaarden VPTZ-trainingen		33

Welkom bij de VPTZ Academie

U bent vrijwilliger bij een VPTZ-organisatie. Uw werk is essentieel voor uw gasten/cliënten en hun naasten. Dat vindt u dan ook terug in de missie en visie van VPTZ Nederland:

'VPTZ Nederland staat voor een waardige laatste levensfase op de plek van voorkeur met de inzet van vrijwilligers'

"Wij streven naar palliatieve terminale zorg in een optimaal samenspel van mantelzorg, vrijwillige en beroepsmatige zorg. De rol van de VPTZ-vrijwilligers is daarbij onderscheidend, gelijkwaardig, beschikbaar en bekend. De leden zetten zich met goed opgeleide, deskundige en compassievolle vrijwilligers in voor palliatieve terminale zorg waarbij de wensen en behoeften van de cliënt en diens naasten centraal staan. Daarmee geven zij vorm aan 'Er zijn'."

Goed opgeleide, deskundige vrijwilligers, daar staat VPTZ Nederland voor. Voor u als vrijwilliger is het belangrijk dat u kennis heeft van de palliatieve terminale zorg, dat u weet wat uw rol inhoudt en dat u in staat bent om goed af te stemmen, zodat u passende, goede zorg kunt leveren. Omdat u bovendien uw eigen instrument bent, is het ook belangrijk om stil te staan bij uzelf. Bij uw kennis, gewoonten, waarden, normen, vaardigheden, overtuigingen, grenzen, mogelijkheden en (verlies)ervaringen. In deze brochure vindt u dan ook een breed scala aan trainingen op dit vlak.

Bij alle trainingen die we ontwikkelen stellen we onszelf de vraag wat u in de praktijk zou helpen uw werk nog beter, gemakkelijker en met nog meer voldoening te doen. De nieuwe, praktische trainingsopzet die we in 2023 ingevoerd hebben, vindt u dan ook in 2025 terug in onze programma's. Vanzelfsprekend blijven de trainingen ook gewoon de plek waar u collega-vrijwilligers ontmoet en ervaringen kunt uitwisselen.

In 2025 hebben we ook opnieuw een aantal trainingen specifiek gereserveerd voor vrijwilligers in de thuissituatie. Bij de trainingen 'Afstemming op de ander', 'Balans in verlies' en 'Naasten in beeld' kunt u als thuisvrijwilliger kiezen voor een datum waarop u de training volgt met alleen collega-thuisvrijwilligers. Vanzelfsprekend blijft u ook van harte uitgenodigd om deze trainingen op een van de andere data te volgen.

We hopen u in 2025 (weer) te mogen verwelkomen!

Marieke Zijlstra
Manager VPTZ Academie

Oktober 2024

Deelnemen aan een training?

In deze brochure vindt u ons volledige trainingsaanbod voor vrijwilligers.

Aanmelden gaat eenvoudig:

1. Zoek een training die aansluit bij uw leerbehoeften

Lees in deze brochure alles over de verschillende trainingen. Kies de training die aansluit bij uw interesses en/of leerbehoeften en stem met uw coördinator af. We raden u aan om eerst de modules V00 tot en met V04 in de aangegeven volgorde te doorlopen en daarna pas andere modules te kiezen.

2. Bekijk waar en wanneer u de training kunt volgen

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025 om te zien waar en wanneer een training gegeven wordt. Op [pagina 6](#) van deze brochure vindt u een overzicht van al onze trainingslocaties.

3. Deelnemen? Neem contact op met uw coördinator

Heeft u besloten aan welke training u wilt deelnemen, neem dan contact op met uw coördinator. Zij of hij kan u aanmelden op leden.vptz.nl of door op de link te klikken onderaan de pagina van de betreffende training.

Bent u coördinator? Klik dan hier om een deelnemer aan te melden

4. Bevestiging van deelname

Na aanmelding ontvangt u per e-mail een bevestiging van inschrijving.

Heeft u vragen?

Neem dan contact op met het secretariaat van de VPTZ Academie. Dat kan telefonisch van maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 17.00 uur op 033 - 760 10 70 en per e-mail via training@vptz.nl.

Goed om te weten

Op al onze trainingen zijn algemene voorwaarden van toepassing. Deze voorwaarden vindt u achterin deze brochure op [pagina 33](#).

De mensen van de VPTZ Academie

Yvette Elsendoorn

Patricia Versluis

Jolanda de Lijster

Hilde Koevoet

Marieke Zijlstra

Uw trainers

Op het moment van uitkomen van deze brochure telt de VPTZ Academie 24 trainers. Zij hebben allemaal de trainersopleiding van VPTZ Nederland gevolgd en weten veelal uit eigen ervaring wat het werken in een VPTZ-organisatie inhoudt.

- Adriënne Borger
- Ans Deunk
- Conny van Luijk
- Eric-Jan Wissink
- Gabriëlle Konings
- Heleen Rap
- Helmy Swinkels
- Hester Filius
- Janette Alink
- Karen Rutgers
- Katja Versluis
- Lobke Lentjes
- Maaïke Haan
- Marianne Hageman
- Mariska van Unen
- Marita van Rijssen
- Marjolein Verkoijen
- Marleen Boertje
- Pauline Jäger
- Petra Alting von Geusau
- Ruth Elenbaas
- Saartje van den Heuvel
- Saskia Hofman
- Veronica Groen in 't Wout

De trainingslocaties

In 2025 hebben wij 21 trainingslocaties, waaronder 4 kookstudio's, verspreid over het land.

- Kookstudio
- Trainingslocatie

Kookstudio's:

A. Driebergen

De Heeren van Driebergen

Traaij 102

3971 GS Driebergen-Rijsenburg

Telefoon: 030 - 820 12 87

Deheerenvandriebergen.nl

C. Wijchen

Het Kookcollege Wijchen

Edisonstraat 1B

6604 BT Wijchen

Telefoon: 06 - 101 62 716

Hetkookcollegewijchen.nl

B. Rijswijk

Kookstudio Let's Cook Together

Koopmansstraat 5M

2288 BC Rijswijk

Telefoon: 06 - 372 75 441

Letscooktogether.nl

D. Zwolle

De Kookstudio van Zwolle

Thomas à Kempisstraat 7

8021 BG Zwolle

Telefoon: 038 - 421 11 95

Dekookstudiovanzwolle.nl

Hieronder vindt u de adresgegevens van de trainingslocaties:

1. **Amersfoort**

Fletcher Amersfoort

Stichtse Rotonde 11
3818 GV Amersfoort
Telefoon: 033 - 467 99 00
Fletcherhotelamersfoort.nl

6. **Lochem**

**Fletcher
De Scheperskamp**

Paasberg 3
7241 JR Lochem
Telefoon: 0573 - 254 051
Hotelscheperskamp.nl

2. **Hoewelaken**

**Fletcher
De Klepperman**

Oosterdorpsstraat 11
3871 AA Hoevelaken
Telefoon: 033 - 253 41 20
Hoteldeklepperman.nl

7. **Hellendoorn**

Fletcher Hellendoorn

Johanna van Burenstraat 9
7447 HB Hellendoorn
Telefoon: 0548 - 655 425
Hotelhellendoorn.nl

3. **Zeist**

**Fletcher
Oud London**

Woudenbergseweg 52
3707 HX Zeist
Telefoon: 0343 - 491 245
Hoteloudlondon.nl

8. **Nunspeet**

**Fletcher
Sparrenhorst-Veluwe**

Eperweg 46
8072 DB Nunspeet
Telefoon: 0341 - 255 911
Hotelsparrenhorst.nl

4. **Nieuwegein**

**Fletcher
Nieuwegein-Utrecht**

Buizerdlaan 10
3435 SB Nieuwegein
Telefoon: 030 - 604 48 44
Fletcherhotelnieuwegein.nl

9. **Marknesse**

Fletcher Marknesse

Voorsterweg 28
8316 PT Marknesse
Telefoon: 0527 - 820 438
Hotelmarknesse.nl

5. **Apeldoorn**

Fletcher Apeldoorn

Soerenseweg 73
7313 EH Apeldoorn
Telefoon: 055 - 355 45 55
Hotelapeldoorn.nl

10. **Zeegse**

**Fletcher De Zeegser
Duinen**

Schipborgerweg 8
9483 TL Zeegse
Telefoon: 0592 - 530 099
Hoteldezeegserduinen.nl

11. Velsen-Zuid

Fletcher Spaarnwoude

Oostbroekerweg 17
1981 LR Velsen-Zuid
Telefoon: 023 - 537 05 48
Fletcherhotelspaarnwoude.nl

15. Oisterwijk

Fletcher Boschoord

Gemullehoekenweg 143
5062 SB Oisterwijk
Telefoon: 013 - 523 16 00
Hotelboschoord.nl

12. Noordwijk

**Fletcher
De Witte Raaf**

Duinweg 117
2204 AT Noordwijk
Telefoon: 0252 - 242 900
Fletcherhoteldewitteraaf.nl

16. Deurne

**Fletcher
Willibrordhaeghe**

Vlierdenseweg 109
5753 AC Deurne
Telefoon: 0493 - 750 910
Fletcherkloosterhotel.nl

13. Leidschendam

**Fletcher Leidschendam-
Den Haag**

Weigelia 22
2262 AB Leidschendam
Telefoon: 070 - 320 9280
Fletcherhoteldenhaag.nl

17. Berg en Dal

Fletcher Val Monte

Oude Holleweg 5
6572 AA Berg en Dal
Telefoon: 024-684 35 14
Parkhotelvalmonte.nl

14. Bosschenhoofd

**Fletcher
De Reiskoffer**

Pastoor van Breugelstraat 45
4744 AA Bosschenhoofd
Telefoon: 0165 - 316 310
Hoteldereiskoffer.nl

Introductietraining voor vrijwilligers - landelijk

Bij een goed einde hoort een goed begin. Confucius

Gaat u binnenkort van start met uw werk als vrijwilliger in de palliatieve terminale zorg? Dan heeft u ongetwijfeld een aantal vragen. Wat mag ik wel doen en wat niet? Wanneer doe ik het goed? Hoe ga ik het gesprek aan met gasten/cliënten en hun naasten? Hoe werk ik samen met collega's in mijn team? Hoe ga ik om met rouw en verlies? In deze introductietraining maakt u kennis met het werk in de palliatieve terminale zorg: in een hospice, bij cliënten thuis of op de palliatieve unit van een verpleeg- of verzorgingshuis.

De organisatie waarvoor u werkt, verzorgt deze introductietraining vaak zelf als incompany-training. Zijn er niet genoeg deelnemers om een volledige training te organiseren, dan kunt u in overleg met uw coördinator deelnemen aan deze landelijke training. Voorafgaand aan de training krijgt u toegang tot de online zelfstudiemodule.

Aanvullend daarop verzorgt uw eigen organisatie de volgende onderwerpen:

- Praktische zorg.
- Basis veiligheid en hygiëne.
- Basis zingeving en spiritualiteit.
- Euthanasie en palliatieve sedatie.
- Bedrijfs hulpverlening.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat is palliatieve terminale zorg?
- Wat doet VPTZ Nederland? Welke verschillende VPTZ-organisaties zijn er?
- Uw werk als vrijwilliger.
- Het bieden van goede palliatieve en terminale zorg.
- Waarden en normen in het vrijwilligerswerk.
- Communicatie.
- Omgaan met verlies, dood en rouw.
- Omgaan met emoties.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u of het VPTZ-vrijwilligerswerk echt bij u past. Is dat zo en gaat u als vrijwilliger aan de slag, dan bent u goed voorbereid op uw werk. U weet wat het werk inhoudt en wat er zoal van u mag worden verwacht.

Fijn om een goed beeld te krijgen van wat ik als vrijwilliger allemaal kan tegenkomen.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Afstemming op de ander

Communicatie gaat niet zozeer over zenden en ontvangen, maar over begrijpen en verbinden. Ron van der Jagt

In uw werk als vrijwilliger krijgt u met veel verschillende mensen te maken. Zij hebben allemaal hun persoonlijke situatie, hun persoonlijke verhaal en hun persoonlijke behoeften. Goede afstemming en communicatie zijn dus echt van belang, vanaf het allereerste contactmoment. Wat doet u als u voor het eerst bij iemand thuis komt? Hoe gaat u voor het eerst een kamer binnen bij een nieuwe gast? Hoe kunt u tijdens die kennismakingsmomenten afstemmen op de ander? Hoe geeft u opening om eventuele zorgen of spanning te uiten en mensen gerust te stellen? Kortom: hoe stemt u af op de behoeften van uw gasten/cliënten en hun naasten en hoe verhouden die zich tot uw eigen behoeften? Hierover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training leert u hoe u zo goed mogelijk afstemt op en aansluit bij de ander. We gaan aan de slag met verschillende vormen van communicatie en gedrag waar u mee te maken krijgt. Denk aan een cliënt of gast die erg stil is, een collega die de hele tijd aan het woord is of een verpleegkundige die voortdurend kritiek heeft. Vaak roept het gedrag van de ander automatisch bepaald gedrag bij uzelf op. En andersom. En dat is lang niet altijd prettig of effectief. Tijdens deze training leert u deze gedragspatronen, van de ander en van uzelf, herkennen en doorbreken.

Belangrijkste onderwerpen

- Oefenen in het afstemmen op de ander.
- Inzicht krijgen in hoe communicatie werkt.

- Oefenen van gespreksvaardigheden (luisteren, samenvatten en doorvragen).
- Oefenen met eigen gedrag en het effect daarvan op de ander.
- Onderzoeken welke positie u inneemt als vrijwilliger in uw werk.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u dat u keuzes kunt maken in uw communicatie en gedrag. U weet beter hoe u opening kunt bieden voor wat er speelt en hoe u goed op de ander kunt afstemmen. U weet gedrag en reacties van anderen beter te plaatsen en u heeft handvatten gekregen om invloed uit te oefenen op het verloop van de communicatie. Hierdoor vergroot u de kwaliteit van aanwezigheid en verbetert u de samenwerking.

Ik dacht dat ik met mijn ervaring op het gebied van communicatie niet meer zoveel te leren had, maar er zijn weer heel wat kwartjes gevallen. Geweldig! Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Balans in verlies

Als er twee ogen sluiten, komt er een heleboel kijken. Armando

Verlies roept een scala aan gevoelens en emoties op, zoals boosheid, schuldgevoel, verdriet, angst, machteloosheid, opluchting en/of somberheid. Vaak reageren mensen hier heel verschillend op. De één ontkent de situatie, de ander zoekt afleiding en weer een ander deelt zijn of haar emoties. Hoe komt het dat mensen zo verschillend reageren? Hoe zit dit bij u? En hoe kunt u de ander dan helpen? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Aan de hand van casussen uit de praktijk maakt deze training u bewust van hoe u over de laatste levensfase denkt en hoe uw handelen daaruit voortvloeit. Door u te verdiepen in zowel uw eigen reacties op verlies als de (mogelijke) reacties van anderen, kunt u met meer compassie naar uzelf en de ander kijken. U leert wat de invloed van uw eigen verlieservaringen is op uw werk als vrijwilliger én hoe u kunt afstemmen op de verlieservaringen van uw gasten/cliënten en hun naasten.

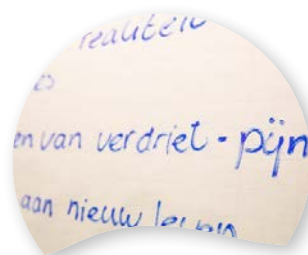
Belangrijkste onderwerpen

- Gedrag en emoties rond verlieservaringen.
- Eigen kwetsbaarheid herkennen en een plek geven in het werk.
- Oefenen: reageren op iemand met intens verdriet.
- Oefenen: reageren op iemand die heel boos is.

- Oefenen: reageren op iemand die ontkent dat het overlijden nabij is.
- Eigen mogelijkheden en grenzen in de ondersteuning van gasten/cliënten en naasten.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u handvaten om gasten/cliënten en hun naasten nog beter te ondersteunen en te begeleiden in verliessituaties. Ook bent u zich bewust van uw eigen mogelijkheden en grenzen in uw reactie op verlies.

Leerzaam om te zien dat wat op het ene moment helpend is, op het andere moment storend kan zijn. Er zijn geen vaste regels voor wat je doet. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Dicht bij jezelf, dicht bij de ander

Als je grenzen aangeeft, kunnen mensen zich daarbinnen vrij bewegen. Louis van Gaal

Afstand en nabijheid. U heeft er als vrijwilliger altijd mee te maken. Hoe dicht mag u bij de ander komen? En de ander bij u? Waar merkt u dat aan? Hoe geeft u uw grens aan met behoud van de relatie? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training bekijkt u het thema 'afstand en nabijheid' van verschillende kanten. U ervaart uw eigen grenzen en oefent met het signaleren van ongemak bij de ander.

Belangrijkste onderwerpen

- Eigen motieven voor uw werk als vrijwilliger en welke rol die spelen bij afstand en nabijheid.
- Reflecteren op de betekenis van grenzen voor u als vrijwilliger.
- Oefenen: het ervaren van de eigen grenzen.
- Oefenen: de eigen grenzen markeren zonder de ander te kwetsen.
- Reflecteren op het omgaan met ongemak bij de ander. Wat het met u doet.
- Oefenen: het signaleren van ongemak bij de ander en hoe u daarop kunt reageren.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training kunt u passend nabij zijn in elke situatie. U heeft oog en oor voor de ruimte en grenzen van anderen en van uzelf. Ook bent u in staat om goed af te stemmen op wat voor u en de ander comfortabel is in relatie tot 'afstand en nabijheid'.

Grenzen van de ander zien én die van jezelf, dat is de uitdaging. In deze training ben ik een flinke stap dichterbij mezelf gekomen. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Waarden en normen en de invloed ervan op u en de ander

Als jij van mij verschilt, maak je mij niet armer, maar rijker.

Antoine de Saint-Exupéry

U kent het vast wel. U ziet een collega-vrijwilliger, een verpleegkundige, een gast/cliënt of diens naaste iets doen waarvan u denkt: dat kán toch niet! U vindt dat het zo niet hoort en zou het zelf in elk geval anders doen. Hoe gaat u daar dan mee om? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Deze training maakt u bewust van uw eigen waarden en van normen in uw werk als vrijwilliger, en de verschillen tussen uw waarden en normen en die van anderen. Aan de hand van concrete voorbeelden uit de praktijk leert u hoe u met deze verschillen kunt omgaan en hoe u het beste op de ander kunt reageren.

Belangrijkste onderwerpen

- Ontdekken van de waarden en normen die voor u van belang zijn.
- Nagaan waar uw waarden en normen verschillen van die van anderen.
- Oefenen: het gesprek aangaan met de ander waarbij het gedrag van de ander niet strookt met uw eigen waarden en de daarbij behorende normen.
- Hoe uw waarden en normen van invloed zijn op uw werk en de samenwerking met anderen.

- Oordelen en veroordelen vanuit waarden en normen.
- Oefenen: oordeelloos luisteren.
- Ontdekken vanuit welke kernkwaliteiten u handelt en oordeelt.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u hoe u de ander in zijn waarde laat én trouw blijft aan uzelf. U bent beter in staat om met de verschillen in waarden en normen om te gaan en ruimte te scheppen voor uzelf en de ander. Zo beoefent u de kunst van het oordeelloos luisteren en bent u beter in staat om in verbinding te blijven met de ander.

Leerzaam en confronterend tegelijk om te ontdekken hoe sterk de invloed van mijn eigen normen is. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Veiligheid, hygiëne en ziektebeelden

Kennis is niets zonder levenskunst. Voltaire

Als vrijwilliger draagt u geen medische verantwoordelijkheid en verricht u geen medische handelingen. Een achtergrond in de zorg is dan ook niet nodig. Toch kan het helpen als u enige medische basiskennis heeft. Ook is het belangrijk dat u weet welke risico's er zijn op het gebied van veiligheid en hygiëne en hoe u daarmee om kunt gaan. Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training bespreken we verschillende ziekteverwekkers, enkele belangrijke besmettelijke ziekten en de bijbehorende maatregelen. U krijgt ook informatie over een aantal veelvoorkomende ziektebeelden in de palliatieve terminale zorg. Welke symptomen zijn te verwachten bij die ziektebeelden? Wat zijn signalen van de terminale fase? Wat kunt u met die kennis betekenen in de zorg?

Belangrijkste onderwerpen

- Kennis over ziekteverwekkers, besmettelijke ziektes en bijbehorende zorgvuldigheid in de zorg.
- Goede hygiëne voor uzelf en voor de ander.
- Voorbehouden en risicovolle handelingen.
- Beleid rond veiligheid en hygiëne en uw eigen verantwoordelijkheid en grenzen daarin.

- Ziektebeelden waar u het meest mee in aanraking komt en de bijbehorende symptomen.
- Herkenning van signalen in de terminale fase en hoe daarop te reageren.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u welke symptomen en signalen u kunt verwachten wanneer u met bepaalde ziekten te maken krijgt. U bent alerter op gezondheidsrisico's en u heeft meer zelfvertrouwen in het hanteren daarvan. U weet wat belangrijk is als het gaat om veiligheid en hygiëne en u komt tot een goede balans tussen verantwoord handelen en ontspannen werken.

Ik werk 21 jaar als vrijwilliger, maar wat had ik deze kennis graag eerder gehad. Nu kan ik de verschijnselen van een delier bijvoorbeeld beter herkennen. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Zorgvuldig signaleren, werken met aandacht

Het grootste geschenk dat je iemand kan geven, is oprechte aandacht. John Locke

Zorgvuldig signaleren van wat speelt bij de ander is een belangrijk onderdeel van uw werk als vrijwilliger. 'Waarnemen' doet u de hele dag door, met al uw zintuigen. Maar wat ziet u nu eigenlijk echt? En in hoeverre kleuren wie u bent en hoe u bent gevormd uw waarneming? Hoe zorgt u ervoor dat u signalen herkent en tijdig oppakt? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training oefent u met scherp zien, horen en voelen wat speelt bij de ander. Tegelijkertijd hebben we aandacht voor hoe de eigen 'kleuring' uw waarneming beïnvloedt en u kan afleiden in uw aandacht voor de ander. Ook staan we stil bij het doorgeven en rapporteren van signalen.

Belangrijkste onderwerpen

- De eigen 'kleuring' van waarnemingen en wat uw waarnemen beïnvloedt.
- Oefenen in scherper kijken, luisteren en voelen.
- Dubbele aandacht, onderscheid in 'wat is van mij' en 'wat is van de ander'.
- Wat heeft u nodig om te groeien?
- Zorgvuldig waarnemen, doorgeven en rapporteren.

- Herkennen, erkennen en doorgeven van vragen, behoeftes, problemen en/of dilemma's.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training kunt u signalen beter oppikken en bent u nog beter in staat om goed af te stemmen op wat bij de ander leeft.

Ik dacht dat ik best scherp kon kijken, maar er is zoveel wat ik niet zie, zowel bij de ander als bij mezelf. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Reflectie

Reflectie wordt het oog van de ziel genoemd.

Jacques Bénigne Bossuet

Als vrijwilliger loopt u soms tegen lastige situaties aan. U moet tegelijkertijd met voorzichtigheid én met daadkracht handelen. Of juist met terughoudendheid én aanwezigheid. Door gericht terug te kijken en te reflecteren op hoe u in dit soort situaties handelt, leert u veel van uw eigen ervaringen. Hoe u dat kunt doen, leert u in deze training.

De training in het kort

Hoe heb ik gehandeld? Wat was het effect? Had ik het anders kunnen doen en hoe dan? En wat was dan het effect geweest? Reflectie is van onschatbare waarde voor uw groei en ontwikkeling en dus voor uw werk als vrijwilliger. In deze training oefent u met verschillende werkvormen en methodieken. U ziet hoe u handelt, waarom u zo handelt en welke andere mogelijkheden u heeft.

Belangrijkste onderwerpen

- "De Cirkel 'Er zijn'" van VPTZ Nederland en diverse andere reflectiemethodieken: theorie, achtergronden, demonstraties van de werkvormen en veel zelf oefenen.
- Zelfstandig en in groepjes oefenen met situaties uit uw eigen vrijwilligerswerk.
- Van elkaar leren door te zien hoe anderen in verschillende situaties te werk gaan.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u meer handvatten, werkvormen en inspiratie om goed te reflecteren. Daardoor bent u nog beter in staat passend te reageren in lastige situaties en aan te sluiten bij de vragen van uw gasten/cliënten.

Prachtige training! Jezelf de spiegel voorhouden is zo belangrijk!

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Zin in je leven

Wie zin geeft aan het leven, geeft ook zin aan de dood.

Antoine de Saint-Exupéry

Iedereen zoekt op zijn eigen manier naar zin en betekenis in het leven. Zeker ook als het einde dichterbij komt. Zingeving bepaalt mede hoe en waar iemand steun, rust en troost vindt. Of iemand bang is of niet. En wat voor iemand belangrijk is. Hoe gaat u om met zingevingsvragen van gasten/cliënten? En wat kunt u voor hen betekenen? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training verkennen we wat u op het gebied van zingeving kunt betekenen voor gasten/cliënten en hun naasten. We gaan op zoek naar zingeving en de betekenis daarvan voor uzelf en de anderen in de groep. Wat betekent zingeving voor u als vrijwilliger en hoe gaat u ermee om? Hoe kunt u van daaruit ondersteuning bieden aan gasten/cliënten en hun naasten?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u welke rol zingeving speelt tijdens de laatste levensfase. En u weet wat en wie u daarin kunt zijn voor gasten/cliënten en hun naasten.

Belangrijkste onderwerpen

- Zingeving en de betekenis daarvan in uw dagelijks leven.
- Hoe bent u gevormd, welke wortels herkent u in uzelf en wat is hun betekenis voor u?
- Zingevingsvragen van gasten/cliënten en naasten bij het levenseinde.
- Communicatie rond zingeving.
- Religie en spiritualiteit in de laatste levensfase.

Dit geeft mij veel bagage voor de omgang met cliënten en hun zoektocht.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Voice Dialogue: ik en mijn ikken

Je bent niet één, maar velen. Hal en Sidra Stone

We hebben allemaal een 'bus vol met ikken': verschillende stemmen in onszelf die ieder een woordje meespreken. Deze innerlijke stemmen bepalen mede hoe we ons voelen en hoe we handelen. Ze zorgen er ook voor dat we niet altijd even bewust kiezen hoe we reageren of wat we doen. Hoe herkent u uw eigen ikken? En die van anderen? Wie zit er aan het stuur? En hoe kunt u daar invloed op uitoefenen? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Deze training is geheel gewijd aan Voice Dialogue, ook wel de 'psychologie van de ikken' genoemd. Een methodiek die ontwikkeld is door Hal en Sidra Stone.¹ U leert de verschillende stemmen (h)erkennen en onderscheiden. Van de ikken die met regelmaat van zich laten horen tot de ikken die niet zoveel tekst hebben. Het belangrijkste is dat alle ikken er mogen zijn. Dat u zonder oordeel kunt kijken en luisteren naar al die verschillende kanten van uzelf. In deze training laat u veel van uzelf zien en vragen we veel reflectie van u.

Belangrijkste onderwerpen

- Voice Dialogue: Hoe zit uw bus in elkaar, welke ikken heeft u?
- Welke stemmen zijn goede bekenden en wat betekenen zij voor u?
- Welke stemmen zijn minder bekend? Welke wilt u vaker horen?

- Hoe kunt u een gesprek voeren met een ik en mogen ze er allemaal zijn?
- Hoe helpt deze manier van kijken naar uzelf en de ander u in uw vrijwilligerswerk?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u kennis van de Voice Dialogue manier van kijken naar uzelf en anderen. U heeft (een beginnend) inzicht in hoe uw 'bus' eruitziet en u bent zich bewuster van wat er in verschillende situaties in uzelf gebeurt. Ook realiseert u zich dat iedereen meerdere kanten (ikken) heeft. Dat zorgt ervoor dat u gedrag anders gaat interpreteren, meer oordeelloos kunt luisteren en bovendien uw eigen handelingsrepertoire uitbreidt, waardoor u beter in contact blijft met collega's, gasten/cliënten en naasten.

¹ Deze methodiek komt ook kort aan de orde in de training Reflectie (Module V07).

Heel leuk om naar jezelf te kijken vanuit zoveel verschillende perspectieven/ikken. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Voice Dialogue: de ikken achter in de bus

(vervolg op V09)

De subpersonen die vanuit de kofferbak hun mening roepen, negeren we meestal. Uit: 'Ik (k)en mijn ikken' van Judith Budde, Karin Brugman, Berry Collewijn

Deze training is een vervolg op de basistraining Voice Dialogue (V09). Deze vervolgotraining gaat over de ikken die achter in uw bus zitten. De stemmen in u die niet zo gemakkelijk van zich laten horen, die u nog niet heeft leren kennen of waar u wellicht liever niet naar luistert. In deze training verbreedt u uw kennis over de verschillende onbekende kanten van uzelf en de ander.

De training in het kort

In deze training nodigt u de minder bekende ikken wat meer voor in de bus uit. We gaan ons verdiepen in manieren waarop u deze ikken als toegevoegde waarde kunt inzetten in contact met uzelf en de ander. In deze training laat u veel van uzelf zien en vragen we veel reflectie van u.

Belangrijkste onderwerpen

- Voice Dialogue: oprispen van de basisprincipes.
- Op zoek naar onbekende(re) ikken.
- Voor welk gedrag van anderen bent u allergisch en wat zegt dit over uw eigen ikken?
- Over welke ikken in uw bus heeft u een (negatief) oordeel?
- Hoe kunt u als bestuurder van de bus uw ikken managen?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training is uw kennis van de psychologie van de ikken vergroot. U weet beter hoe de samenstelling van uw bus eruitziet. Uw ikken-manager kan meer invloed uitoefenen op wie er waar in uw bus zit. U begrijpt beter hoe het komt dat onbekendere ikken het moeilijk vinden om van zich te laten horen. Hierdoor kunt u met meer compassie en begrip naar uzelf en naar anderen kijken.

Dit geeft mij veel bagage voor de omgang met cliënten en hun zoektocht. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Voice Dialogue: verlies

(vervolg op V09)

Ikken die normaal gesproken voor stabiliteit zorgden, worden door elkaar geschud en zijn uit het lood.

Judith Budde

Stelt u zich eens voor dat uw bus met ikken een frontale aanrijding krijgt. Dan liggen al uw ikken overhoop. U krijgt een ongeluk, u verliest een geliefde of de dokter zegt dat het levenseinde in zicht komt. Primaire ikken die altijd voor in de bus zaten, hebben dan ineens niet zoveel tekst meer. Ikken die achterin zaten, moeten op de voorbank mee gaan sturen. In deze vervolstraining op de basistraining Voice Dialogue (V09) onderzoekt u wat er gebeurt in de bus met ikken bij verlies en rouw.

De training in het kort

In deze training krijgt u inzicht in een bus vol ikken in contact met verlieservaringen. De gezonde sporter moet plaatsmaken voor de afhankelijke, de harde werker heeft opeens geen werk meer, de partner heeft (straks) alleen nog maar herinneringen of de weduwnaar moet zich in sneltrainvaart ontwikkelen. Als u hierin meer inzicht heeft, kunt u deze processen beter herkennen, zowel bij uzelf als bij uw gasten/cliënten. Het wordt daardoor ook gemakkelijker om te herkennen wat er bij u geraakt kan worden en om zonder oordeel te luisteren en te begrijpen wat er bij uw gasten/cliënten en hun naasten speelt. Tijdens de training kunt u vanzelfsprekend ook vragen stellen of uw casuïstiek voorleggen.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat er in de bus gebeurt met ikken bij verlies en rouw.

- Ontdekkingen over verlieservaringen en de gevolgen daarvan in de bus.
- Wat kunnen gasten/cliënten en hun naasten ervaren als het einde in zicht is?
- Wat doet het naderende einde met de diverse ikken van iemand en hoe kunt u daar als vrijwilliger meer begrip en compassie voor hebben?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u welk effect verlies en rouw hebben op de bus met ikken. Via eigen verlieservaringen herkent u in uzelf wat er gebeurt bij een frontale aanrijding. U heeft inzicht in en begrip voor de gast/cliënt die stervende is en wiens bus een complete chaos kan zijn. Ook de verwarring bij de naasten kunt u beter invoelen en begrijpen.

Meer zicht op de ikken-huishouding van de gasten. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Reageren op lastig gedrag

Het lijkt altijd onmogelijk tót het is verwezenlijkt.

Nelson Mandela

In uw werk als vrijwilliger krijgt u soms te maken met lastig gedrag van gasten/ cliënten en hun naasten. Hoe kunt u goed voor uzelf zorgen, uw grenzen aangeven en tegelijkertijd de zorg blijven bieden die u wilt bieden? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training staat omgaan met lastig gedrag in al zijn aspecten centraal. Zo kijkt u hoe u omgaat met uw grenzen en gaat u aan de hand van uw eigen praktijkvoorbeelden aan de slag, om te ervaren hoe u kunt reageren op voor u lastig gedrag. Goed om te weten: een aantal onderwerpen in deze training, bijvoorbeeld op het gebied van communicatie, komen ook in andere trainingen aan de orde. In deze training ligt de nadruk echter specifiek op reageren op lastig gedrag.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat is lastig gedrag voor u?
- Hoe kunt u zich tot lastig gedrag verhouden?
- Beschermingsmechanismen en hoe ze werken.
- Oefenen met een trainingsacteur aan de hand van uw eigen praktijksituaties.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training voelt u zich zekerder in het omgaan met mensen die lastig gedrag vertonen en weet u waar uw grenzen liggen en hoe u deze kunt aangeven met behoud van de relatie.

De training heeft bijgedragen aan reflectie op mijn eigen gedrag in situaties die ik lastig vind en mij handvatten geboden om alternatief gedrag te ontwikkelen. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Omgaan met dementie

Ik was haar naam vergeten, dus ik vroeg gewoon hoe ze altijd al had willen heten. Loesje

Als u als vrijwilliger werkt in de palliatieve terminale zorg, zult u ook af en toe te maken krijgen met gasten/cliënten met dementie. De manier waarop u met hen omgaat, heeft grote invloed op de sfeer en op hun welbevinden en bepaalt dus mede hoe zij zich voelen en reageren. Hoe doet u dat goed? Hoe reageert u op de symptomen van dementie en het bijbehorende gedrag? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Tijdens deze training krijgt u veel informatie over dementie. Welke symptomen en fases zijn er en welk gedrag past daarbij? Hoe benadert u mensen met dementie? Waar moet u (extra) op letten?

Belangrijkste onderwerpen

- Dementie: vormen, fases, symptomen en gedragingen.
- Basiskennis over de werking van het brein.
- Communicatietechnieken die goed bruikbaar zijn in de omgang met mensen met dementie.
- Oefenen met een trainingsacteur met situaties uit de (eigen) praktijk.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training kunt u zich beter inleven in de gevolgen van dementie voor gasten/cliënten en hun naasten. U heeft handige tips en adviezen gekregen over de communicatie met mensen met dementie, waardoor u handvaten heeft om in uw eigen praktijksituaties op een goede manier te reageren.

Verhelderend en geruststellend te weten hoe ik kan omgaan met mensen met dementie.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Dilemma's voor thuisvrijwilligers

Ook tot aarzelen moet men besluiten. Stanislaw Jerzy Lec

Als thuisvrijwilliger binnen de VPTZ is het nodig dat u zelfstandig en zelfredzaam bent. U gaat alleen naar een cliënt toe, naar een onbekend huishouden en ter plekke moet u zich verhouden tot wat u daar aantreft. Natuurlijk heeft u intensief contact met uw coördinator en/of collega's die ook bij die cliënt komen. Toch kan het regelmatig voorkomen dat er een appèl op u wordt gedaan en dat u ter plekke zelf een afweging moet maken. De mantelzorger vraagt of u langer wilt blijven. Of de cliënt wil uit bed maar hij/zij is te zwaar voor u alleen. Tal van voorbeelden van dit soort dilemma's zijn te geven. Wat doet u dan, hinkend op verschillende gedachten? Welke onderbouwingen zijn doorslaggevend? En hoe zorgt u hierbij ook goed voor uzelf? Kortom: hoe gaat u om met dit soort momenten in de praktijk? En hoe communiceert u met de betrokkenen hierover? In deze training gaan we onder andere met behulp van een reflectie-oefening en het communiceren van uw keuzes in de praktijk aan de slag.

De training in het kort

Deze training is speciaal ontwikkeld voor vrijwilligers in de thuissituatie. Als thuisvrijwilliger heeft u vaak te maken met specifieke dilemma's, waarbij u niet altijd de mogelijkheid heeft om te overleggen met een collega of coördinator. Het is daarom extra belangrijk om goed te weten hoe u tot keuzes en beslissingen komt.

Belangrijkste onderwerpen

- Aan de slag met door u en uw collega-deelnemers ingebrachte dilemma's. U neemt dus elk een eigen casus mee.
- Onderzoeken van dilemma's vanuit diverse perspectieven.

- Communiceren over dilemma's en de keuzes die we daarin maken.
- Tips voor toepassen van uw keuzes in de praktijk.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u meer inzicht in hoe u keuzes maakt als u voor dilemma's komt te staan. U kunt een dilemma onderzoeken en tot een keuze komen. En u kunt deze keuze vertalen naar de praktijk en hierover communiceren.

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Kookvrijwilligers

Smaak is geen kwestie van meerderheid. Gerard Walschap

Als kookvrijwilliger werkt u in dezelfde omgeving als de vrijwilligers aan het bed, maar u heeft een ander takenpakket met eigen uitdagingen. Om uw werk goed te kunnen doen is het belangrijk om te weten waar u uw gast of cliënt het beste mee dient. Verandert de behoefte aan eten en drinken? Hoe komt dat? Hoe kunt u daar met voeding op inspelen? En ook: hoe kunt u het eten het beste opdienen en wat kunt u doen om de sfeer rond de maaltijd positief te beïnvloeden? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

De training wordt verzorgd door een trainer die gespecialiseerd is in het koken voor ernstig zieken en mensen met beperkingen ten aanzien van eten en drinken. Van hem of haar krijgt u veel informatie over eten en drinken in de laatste levensfase. Ook gaat u vooral zelf aan de slag: met smaaktests en natuurlijk ook met het koken van een aantal kleine gerechten, die gemakkelijk aan te passen zijn aan de behoeften van uw gasten/cliënten.

Belangrijkste onderwerpen

- Waar kunt u rekening mee houden bij het koken voor ernstig zieke en terminale gasten/cliënten?
- Waar kunt u op letten bij de bereiding, de manier van opdienen en de sfeer rond de maaltijd?
- Hoe stemt u af op de wensen van gasten/cliënten (en eventuele naasten)?
- Praktische tips en uitwisseling van praktijkervaringen.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u veel handvatten, tips, ideeën en recepten gekregen voor uw kookdiensten.

Goed om een theoretische basis te krijgen en er daarna meteen mee aan de slag te gaan.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Complementaire zorg

'Tijd is geld' zei de manager.

'Zorg is de tijd nemen' zei de zorgverlener. Loesje

Zorg in de palliatieve terminale fase is gericht op de kwaliteit van leven en op het verminderen van lijden. Complementaire zorg is aanvullende zorg. Pijn en ongemakken hebben gevolgen voor de beleving van ziekte en de naderende dood. Het doel van de aanvullende zorg is om (toch) ontspanning te vinden en zo het welbevinden te verhogen. Voor u als VPTZ-vrijwilliger is het dan ook belangrijk te weten welke mogelijkheden er zijn en hoe en wanneer u deze (wel en niet) kunt toepassen.

De training in het kort

In deze training gaat u met elkaar onderzoeken wat complementaire zorg is en hoe u op een zorgvuldige wijze kunt afstemmen op de ander, om de juiste zorg op het juiste moment te kunnen aanbieden. Wat betekent het om aan te raken en aangeraakt te worden, zowel voor de ander als voor u? Aanvullende zorg heeft vaak ook een positief effect op de zorgverlener. Verschillende vormen van complementaire zorg worden besproken en met een aantal gaat u oefenen.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat verstaan we onder complementaire zorg?
- Hoe stemt u af op de behoeften van de ander?
- Wat doet ziekte en spanning met de mens? Welke symptomen zijn er in de terminale fase?

- Wat is kwaliteit van leven en hoe kunt u het welbevinden van een ernstig ziek mens verhogen?
- Oefenen van een aantal toepassingen.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u welke mogelijkheden er zijn op het gebied van complementaire zorg en hoe en wanneer u deze kunt toepassen.

Het eerste deel, vóór de lunchpauze vond ik uitermate zinvol: het creëren van een groter bewustzijn: wat doe ik precies als vrijwilliger in het hospice en waarom. Het tweede deel: dáár was ik voor gekomen, geweldig! Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Verdiepingstraining ervaren vrijwilliger

Ervaring is niet wat een mens overkomt; het is wat een mens doet met wat hem overkomt. Aldous Huxley

Deze training is bedoeld voor u als u minimaal 5 jaar vrijwilliger bent bij een VPTZ-organisatie en bovendien al verschillende trainingen heeft gevolgd. Hoe blijft u 'fris'? Hoe geeft u vorm aan dat extra's dat u kunt bieden door uw ervaring? Hoe kunt u gasten/cliënten, naasten en collega's tot steun zijn met uw ervaring, zonder dat u uitstraalt: 'been there, done that'? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Tijdens deze training verdiept u uw kennis en ervaring. Ook kijkt u naar valkuilen en uitdagingen bij uzelf en in het werk dat u doet. U oefent een aantal casussen met een acteur. Het is een training met veel zelfreflectiemomenten. U moet dus bereid zijn naar uzelf te kijken en dat te willen delen met andere deelnemers.

Belangrijkste onderwerpen

- Reflecteren op hoe u in het werk staat: valkuilen en uitdagingen.
- Opfrissen van theorie rondom rouw en verlies.
- Kijken naar uw eigen levensloop en familie-systeem en ontdekken hoe u als mens omgaat met ups en downs in het leven.
- Rouw, verlies en afscheid: een nieuwe manier om naar afstand en nabijheid te kijken.
- Oefenen van een aantal casussen met een acteur.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u uw zelfkennis verdiept. U begrijpt nog beter wat er speelt bij gasten/cliënten en hun naasten. Hierdoor heeft u zicht op wat er gebeurt in uw onderlinge relatie en kunt u daar weer beter op inspelen. U weet hoe u uw ervaring kunt inzetten in het contact met gasten/cliënten, naasten en collega's.

Goed om alles weer eens op te frissen. Dat geeft nieuwe inzichten en energie.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

De naasten in beeld

HERZIEN

Een beeld zegt meer dan duizend woorden.

Als vrijwilliger heeft u te maken met gasten of cliënten. Maar u heeft vaak ook contact met partners, familieleden of andere naastbetrokkenen. Zij hebben een eigen beleving van de zorgsituatie, hun eigen dilemma's en behoeften. Die kunnen best complex zijn en ook iets met u doen. Hoe stemt u daarop af? Tijdens deze training gaat u daar op een originele manier mee aan de slag.

De training in het kort

Op een originele en interactieve manier, onder andere via platen uit een graphic novel oftewel stripboek, staat u stil bij de beleving en behoeften van naasten. Wat motiveert hen om zorg te geven aan hun dierbare, en wat betekent dit voor u als vrijwilliger? U denkt na over de verschillende behoeften van naasten, wat die behoeften met u doen en hoe u daarop kunt afstemmen. Maaïke Haan, onderzoeker/trainer en medeauteur van de graphic novel 'Naasten' begeleidt de dag.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u naasten (meer) in beeld. Ook heeft u zich ingeleefd in het vaak complexe perspectief van naasten en bent u zich meer bewust van verschillende behoeften van naasten en wat die met u doen. U begrijpt beter hoe u daarop kunt afstemmen.

Belangrijkste onderwerpen

- Delen van uw ervaringen met naasten of mantelzorgers.
- Waarom stilstaan bij de beleving van naasten zo belangrijk is.
- Wat naasten motiveert om zorg te geven.
- In gesprek gaan aan de hand van platen uit het boek 'Naasten'.
- Verschillende behoeften van naasten en hoe u daarop kunt afstemmen in uw rol.

Uitgelicht

In 2025 hebben we ook een training gepland over dit onderwerp specifiek bedoeld voor vrijwilligers in de thuissituatie. Benieuwd waar en wanneer deze training is? Kijk dan op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025.

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2025

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Incompanytrainingen

De VPTZ Academie biedt in 2025 opnieuw mogelijkheden om incompanytrainingen te organiseren. Deelname van uw organisatie aan een incompanytraining levert een betere, onderlinge samenwerking op en het draagt bij aan de binding van medewerkers aan uw organisatie.

Dit kunnen reguliere VPTZ-trainingen zijn die wij voor u als organisatie verzorgen op een locatie bij u in de buurt. Aanrader voor thuisorganisaties in 2025 is bijvoorbeeld de herziene training Dilemma's voor thuisvrijwilligers als incompany aan te vragen.

Er zijn ook trainingen die alleen en bij uitstek geschikt zijn om incompany te doen, omdat ze vooral gericht zijn op de gezamenlijke bedoeling van waaruit u werkt en een goede onderlinge samenwerking binnen uw organisatie nastreven. Dit zijn modules A, B en C.

Vraag de door u gewenste incompanytraining aan via de ledensite van VPTZ Nederland: <https://leden.vptz.nl>.

Daarna nemen wij contact met u op over de mogelijkheden.

Deze trainingen geven we uitsluitend incompany

De volgende trainingen worden uitsluitend incompany gegeven (zie voor de beschrijvingen de pagina's hierna). We raden u aan de aangegeven volgorde aan te houden.

- Module A**   **Werken vanuit de bedoeling**
- Module B**   **Samenwerken in het hospice**
- Module C**   **Feedback geven vanuit de bedoeling**

Werken vanuit de bedoeling

Vaak zijn er in een hospice vele tientallen vrijwilligers betrokken bij de uitvoering van de dagelijkse gang van zaken. Het kan een hele uitdaging zijn om met z'n allen één groot huishouden te runnen. Daar komt nog bij dat u de zorg voor de gasten en de naasten én de samenwerking met de verpleegkundigen handen en voeten moet geven. In zo'n groot huishouden gebeuren er regelmatig dingen die bij u thuis anders gaan. Naast dat er heel veel moois en goeds gebeurt, kan het ook weleens schuren en kunnen er misverstanden en gemopper ontstaan. Bij een thuisinzet moet u zich juist verhouden met het huishouden van de cliënt waar u even "te gast" bent. Daar is het de vraag hoe u 'de bedoeling' vorm kunt geven in het één-op-één contact. Deze training gaat u en uw collega's helpen en handvatten geven om nog meer vanuit 'de bedoeling' te werken en elkaar of de gast/cliënt en naasten makkelijker te vinden in waar het werkelijk om gaat in het werk dat we doen.

De training in het kort

Tijdens deze training gaan we terug naar de bedoeling van de organisatie. Naar dat wat u en uw collega's drijft. Natuurlijk zijn regels, protocollen, afspraken en systemen belangrijk. Ze geven duidelijkheid en sturing aan de samenwerking, maar voor u het weet werkt u vooral vanuit de regels en niet meer vanuit waar het om gaat. Wat is de bedoeling en hoe wordt dit weer uw gezamenlijke vertrekpunt?

Belangrijkste onderwerpen

- Waar gaat het u om in uw vrijwilligerswerk, wat drijft u?
- Wat drijft u als organisatie, waar gaat het om, wat is de bedoeling van het werk?
- Theorie over bedoeling, leefwereld en systeemwereld vanuit het boek 'Verdraaide organisaties' van Wouter Hart en de toepassing ervan.
- Wat gaat goed en waar kan het beter?
- Wat hoort en wat helpt?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training beseft u weer waar het echt om gaat. En hoe belangrijk het is dat u samen verbonden blijft met wat de organisatie drijft en van daaruit uw werk vorm en inhoud geeft.

Samenwerken in het hospice

In een hospice is verandering aan de orde van de dag. De gasten en hun naasten verschillen van elkaar. In de diensten zit variatie. Er werken mensen met verschillende achtergronden en karakters. U heeft te maken met de natuurlijke in- en uitstroom van vrijwilligers. En ga zo maar door.

Dat vraagt wat van iedereen die in een organisatie als deze werkzaam is. Een goede samenwerking met uw mede-collega-vrijwilligers, met de coördinatoren en met de professionele zorg is daarom van essentieel belang in het hospice.

Wat zijn belangrijke voorwaarden om goed met elkaar te kunnen samenwerken?

Dat gaat u onderzoeken in deze training. Deze training is met name geschikt om te plannen na een traject over werken vanuit de bedoeling (module A van de incompany-trainingen), maar kan eventueel ook apart afgenomen worden.

De training in het kort

Tijdens deze training werkt u samen met uw collega's aan de onderlinge samenwerking. Wat gaat goed en wat kan beter? Hoe willen we met elkaar omgaan en wat is ieders bijdrage daaraan?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft het team meer helder gekregen wat belangrijk is om goed met elkaar samen te werken. Ook is duidelijk waarom open communicatie met elkaar belangrijk is. Hierdoor zal er minder ruis in het hospice zijn en ontstaat er een betere samenwerking.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat verstaan we onder samenwerken?
Wat zijn de vier voorwaarden voor een goede samenwerking?
- Wie heeft welke verantwoordelijkheden?
- Rollen en taken binnen de organisatie.
- Belang van open communicatie.
- Diverse teamoefeningen.

Feedback geven vanuit de bedoeling

We weten het allemaal; u hoeft niet met iedereen in het hospice goed overweg te kunnen. Tegelijkertijd bent u wel onderdeel van een lerende organisatie die baat heeft bij een cultuur waarin heldere en open communicatie plaatsvindt. Een onderdeel daarvan is het geven en ontvangen van feedback vanuit de bedoeling. Het gaat er hierbij om of u bereid bent van anderen te horen wat hen opvalt, wat goed gaat en wat beter kan en of u uzelf wilt laten zien aan anderen. Maar ook: bent u bereid anderen te helpen zien wat ze goed doen en wat beter kan? Openheid, zowel over uzelf als over de ander is daarbij van belang.

Door als organisatie deze training te volgen kunt u bouwen aan een cultuur waarin u feedback mag en kunt geven aan elkaar. En waarbij u erop kunt vertrouwen dat dit veilig kan.

De training in het kort

In deze training gaan we aan de slag met verschillende situaties uit de praktijk. We onderzoeken onze grenzen en bespreken met elkaar de onderwerpen/zaken/situaties waar we wel of juist geen feedback op willen geven. De middag gebruiken we om te oefenen met daadwerkelijk feedback geven. Dit doen we in kleine stappen.

Belangrijkste onderwerpen

- Feedback geven vanuit de bedoeling.
- Drempels bij het geven van feedback.
- Waar geven we wel en niet feedback op?
- Hoe geeft u feedback?
- Oefenen met verschillende situaties uit de praktijk.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u wat feedback geven vanuit de bedoeling inhoudt, waar u wel en geen feedback op geeft en heeft u aan de hand van een stappenplan geoefend met het geven van feedback.

Toolkit 'Verder met de bedoeling'

Heeft u in de afgelopen jaren het traject 'Werken vanuit de bedoeling' gevolgd met uw organisatie? Of heeft u als coördinator de module 'Leidinggeven vanuit de bedoeling' gevolgd? Dan kunt u de online toolkit 'Verder met de bedoeling' aanvragen.

Heeft u nog niet eerder kennism gemaakt met 'Werken vanuit de bedoeling'? En bent u benieuwd naar de incompanytraining die hierover gaat? Lees dan de informatie op [pagina 29](#) van deze brochure (Module A 'Werken vanuit de bedoeling').

Verder met de bedoeling

VPTZ Nederland heeft, in samenwerking met de auteurs van 'Verdraaide organisaties', online materialen ontwikkeld waar u als VPTZ-organisatie gebruik van mag maken. Heeft u de training 'Leidinggeven vanuit de bedoeling' gevolgd en/of met uw hele organisatie de training 'Werken vanuit de bedoeling' gevolgd, dan kunt u de link naar deze toolkit kosteloos bij ons opvragen via de ledensite van VPTZ Nederland: <https://leden.vptz.nl>.

Waarom 'Verder met de bedoeling'?

"Werken vanuit de bedoeling doe je niet in één keer, in één training. Het vraagt om blijvende aandacht, in gesprek blijven, wegen en 'oefenen'. In grote en kleine dingen. Niet alleen naast de waan van de dag, maar juist daarin. Heel even stilstaan, ook al is het druk.

De toolkit 'Verder met de bedoeling' helpt u en uw collega's om die manier van denken en doen 'wakker te houden'. Met korte filmpjes, praatplaten, denk- en doekaartjes. Om het af en toe samen over te hebben. Bij een dilemma, een overleg, aan het prikbord, op een manier die bij u past. Zo wordt het werken vanuit de bedoeling steeds meer een gewoonte."

Thom Verheggen,
spreker/trainer werken vanuit de bedoeling

Heisessies

Graag wijzen wij op de mogelijkheid om als bestuur en/of coördinatoren een heisessie te organiseren onder leiding van één van onze ervaren trainers. Inhoud, duur en vorm is in overleg. Heeft u hiervoor interesse? Neem dan contact op met het secretariaat van de VPTZ Academie.

Algemene voorwaarden VPTZ-trainingen

In deze voorwaarden wordt verstaan onder 'opdrachtgever': de VPTZ-organisatie die deelnemer(s) inschrijft voor een training.

1. Toepasselijkheid

Deze voorwaarden zijn van toepassing op alle trainingen die VPTZ Nederland aanbiedt. Bij aanmelding geeft opdrachtgever aan bekend te zijn met de algemene voorwaarden en ermee akkoord te gaan.

2. Organisatie/werkwijze

Alle trainingen worden onder regie van VPTZ Nederland uitgevoerd. Inschrijven is slechts mogelijk via de ledensite: leden.vptz.nl. Incompanytrainingen worden gereserveerd na overleg met de VPTZ Academie. De gemaakte afspraken worden vastgelegd in een Opdrachtbevestiging die door de opdrachtgever en VPTZ Nederland worden ondertekend voor akkoord. Hierin wordt ook het afgesproken aantal deelnemers vastgelegd. In verband met het reserveren van de accommodatie dient opdrachtgever uiterlijk 6 weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag het aantal deelnemers door te geven aan de VPTZ Academie.

3. Geheimhouding/privacy

VPTZ Nederland vindt de bescherming van de privacy van haar deelnemers en de vertrouwelijkheid van de informatie die zij delen van groot belang. In onderstaande privacyverklaring wordt uiteengezet hoe omgegaan wordt met vertrouwelijke informatie en met de persoonsgegevens die via de ledensite of op andere wijze worden verkregen.

3.1 Vertrouwelijke informatie

Alle informatie die VPTZ Nederland en/of een van haar trainers verneemt of observeert, van of over een deelnemer en/of diens organisatie en waaruit blijkt dat het om vertrouwelijke of persoonlijke zaken gaat, of waarvan de deelnemer heeft aangegeven dat deze vertrouwelijk zijn, zal door medewerkers en trainers van VPTZ Nederland vertrouwelijk worden behandeld.

3.2 Verzamelde gegevens

Als een deelnemer zich aanmeldt of laat aanmelden voor een training, wordt gevraagd om de volgende persoonsgegevens: voorletters, voornaam, achternaam met eventuele tussenvoegsels, geslacht en e-mailadres.

3.3 Doeleinden voor verzamelen en verwerken

De verzamelde persoonsgegevens worden uitsluitend gebruikt voor administratieve doeleinden met betrekking tot de trainingen, waaronder het sturen van uitnodigingen aan de deelnemers en verstrekken van certificaten met de juiste gegevens.

3.4 Vertrouwelijkheid

VPTZ Nederland behandelt de persoonsgegevens vertrouwelijk. Aan de locatie van de training wordt een deelnemerslijst verstrekt waar alleen namen van deelnemers en hun organisatie op staan. De trainer krijgt een deelnemerslijst waar namen en e-mailadressen op staan, omdat de trainer soms voorafgaand aan de training iets aan deelnemers toestuurt. Verder worden de persoonsgegevens van deelnemers niet zonder

toestemming van de betreffende deelnemer aan derden verstrekt of aan derden ter inzage gegeven, tenzij hier een wettelijke verplichting voor is.

3.5 Kennisneming en verbetering van de gegevens

Indien een deelnemer dat wenst, zal VPTZ Nederland inzage geven in de informatie die met betrekking tot die deelnemer is geregistreerd. Mocht die informatie niet correct zijn, dan zal VPTZ de informatie op verzoek van de cursist aanpassen. De VPTZ-organisatie waaraan de deelnemer verbonden is, heeft ook inzicht in de bewaarde gegevens via het online aanmeldsysteem voor trainingen.

3.6 Bewaartermijnen

Voor alle gegevens in de cursistenadministratie wordt een bewaartermijn van zeven jaar gehanteerd. Gegevens worden bewaard voor de subsidieverantwoording aan het ministerie van VWS. Daarnaast moet VPTZ Nederland voldoen aan de wettelijke fiscale bewaartermijn.

3.7 Vragen of klachten?

Indien een deelnemer of opdrachtgever van mening is dat de bepalingen van dit reglement niet worden nageleefd, dan kan hij of zij contact opnemen met de VPTZ Academie via training@vptz.nl.

4. Kwaliteit

VPTZ Nederland staat garant voor het kwaliteitsniveau van haar trainingen en dat haar trainers gekwalificeerd zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.

5. Volgtijdelijkheid in trainingen

De introductietraining voor vrijwilligers gaat vooraf aan de landelijke basismodules V01, V02, V03 en V04. Voor de landelijke basismodules voor vrijwilligers geldt in beginsel de volgorde V01, V02, V03, V04. In de trainingen wordt namelijk op eerdere modules teruggegrepen. Voor de Voice Dialogue-trainingen geldt dat module V09 gevolgd moet zijn voordat de modules V10

en/of V11 gevolgd kunnen worden. Gaat de opdrachtgever bij een aanmelding akkoord met de algemene voorwaarden, dan verklaart deze de genoemde volgorde in acht te hebben genomen. Afwijkingen hiervan zijn alleen mogelijk na goedkeuring van de VPTZ Academie.

6. Aantal deelnemers per organisatie

Per organisatie kunnen maximaal drie deelnemers aan een landelijke training deelnemen. Afwijken van dit aantal is alleen mogelijk in overleg met de VPTZ Academie.

7. Bevestiging en uitnodiging

Uiterlijk zes weken voorafgaand aan de training ontvangt de deelnemer een bevestiging op het door de opdrachtgever verstrekte e-mailadres. Circa drie weken voorafgaand aan de training ontvangt de deelnemer een uitnodiging met alle informatie rondom de training en locatie, op het door de opdrachtgever verstrekte e-mailadres.

8. Tarieven

De tarieven van de trainingen worden jaarlijks vastgesteld, gelijktijdig met het bekend maken van het trainingsaanbod (november van ieder jaar). Standaard zijn in de trainingsprijs de kosten van trainingsmateriaal, honorarium trainer, lesruimte en verblijfskosten van de deelnemers inbegrepen.

9. Annulering

Opdrachtgever is bevoegd tot annulering van een training. Hiervoor gelden de volgende annuleringsvoorwaarden:

- Inschrijving van een deelnemer annuleren kan tot vijf weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag kosteloos via de ledensite van VPTZ Nederland.
- Annuleren korter dan vijf weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag is alleen mogelijk via een e-mail aan VPTZ Nederland (training@vptz.nl). Hieraan zijn annuleringskosten verbonden, ook als er sprake is van overmacht.
- Men is gerechtigd een vervanger deel te

laten nemen. In dat geval vervallen de annuleringskosten en worden alleen administratiekosten in rekening gebracht.

- Bij 'no show' (deelnemer verschijnt niet zonder dat de deelname voor aanvang van de training is geannuleerd bij VPTZ Nederland)
- De hoogte van de annuleringskosten en de administratiekosten wordt jaarlijks vastgesteld en op diverse manieren gecommuniceerd, en is altijd op de ledensite terug te vinden.

9.1. Annulering van incompanytrainingen

- Een incompanytraining kan tot zes weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag door opdrachtgever geannuleerd worden via een mail aan training@vptz.nl. Hieraan zijn geen kosten verbonden.
- Annuleren van een incompanytraining binnen zes weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag kan door opdrachtgever worden gedaan via een mail aan training@vptz.nl. De hieraan verbonden kosten zijn de annuleringskosten die gelden voor de betreffende training, ook al is er sprake van overmacht.
- Voor een incompanytraining waarvoor een eigen bijdrage per deelnemer geldt, bedragen de annuleringskosten voor de gehele training tot vier weken voor aanvang van de eerste trainingsdag de annuleringskosten per deelnemer maal het minimaal aantal deelnemers zoals vastgelegd in de opdrachtbevestiging. Bij annulering binnen vier weken voor aanvang van de eerste trainingsdag bedragen de kosten van annulering van de gehele training de annuleringskosten per deelnemer maal het werkelijk aantal ingeschreven deelnemers. Als het werkelijk aantal deelnemers op dat moment nog niet bekend is, dan wordt er gerekend met het maximaal aantal deelnemers zoals opgenomen in de opdrachtbevestiging.
- In het geval van een incompanytraining tegen een vaste prijs, bedragen de annuleringskosten bij annulering van de gehele

training binnen zes weken voor aanvang van de eerste trainingsdag een vast bedrag.

- In het geval van een incompanytraining waarvoor een eigen bijdrage per deelnemer geldt, worden bij annulering van de inschrijving van een deelnemer korter dan vijf weken voor aanvang van de eerste trainingsdag annuleringskosten in rekening gebracht, ook als er sprake is van overmacht.
- Voor incompanytrainingen waarvoor een eigen bijdrage per deelnemer geldt, geldt dat bij vervanging van een deelnemer binnen vijf weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag alleen administratiekosten in rekening worden gebracht.
- De hoogte van de annuleringskosten en de administratiekosten wordt jaarlijks vastgesteld en gecommuniceerd via de ledensite, dan wel via de aanvullende voorwaarden die bij een specifieke training worden verstrekt.

10. Annulering door VPTZ Nederland

Indien voor aanvang van de training het minimum aantal deelnemers niet is bereikt, of als een training door onvoorzien omstandigheden niet uitgevoerd kan worden, is VPTZ Nederland gerechtigd de training te annuleren. Opdrachtgever en deelnemers worden hiervan via het door opdrachtgever verstrekte e-mailadres op de hoogte gesteld.

11. Facturering en betaling

Het gehele verschuldigde bedrag wordt gefactureerd aan de opdrachtgever. VPTZ Nederland hanteert een betalingstermijn van 14 dagen.

12. Klachten

In geval van klachten met betrekking tot de training kan opdrachtgever zich wenden tot de VPTZ Academie.

13. Intellectueel eigendom en auteursrecht

Al het trainingsmateriaal en aanvullend materiaal dat de VPTZ Academie in verband met een training demonstreert, gebruikt en/of verstrekt, is auteursrechtelijk beschermd. Het eigendom en

het auteursrecht van deze materialen liggen bij VPTZ Nederland.

Het materiaal mag dientengevolge niet in enigerlei vorm openbaar worden gemaakt en/of vermenigvuldigd, niet worden vervaemd van de eigenaar of de naam van de eigenaar, niet uit het verband worden gehaald en niet aan derden worden verstrekt, zonder uitdrukkelijke toestemming van VPTZ Nederland. Het mag tevens niet worden gebruikt als lesmateriaal zonder toestemming van VPTZ Nederland.

14. Aansprakelijkheid

VPTZ Nederland is niet aansprakelijk voor de toepassing in de praktijk van het door de deelnemer in de training geleerde, of voor enige andere schade in of na de training, door welke oorzaak dan ook ontstaan.

VPTZ Nederland

Oktober 2024

Zet- en drukfouten voorbehouden

